

RYHMÄ HALTUUN!
**Ryhmänohjaajan opas Lapin ammattiopiston,
Levi-Instituutin yksikköön**

Pia Sivonen

**Kehittämishankeraportti
Tammikuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

*Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opinto-ohjaajan koulutus*

6.1.2008

Tekijä(t) SIVONEN, Pia	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 18 s.	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi RYHMÄ HALTUUN! Ryhmänohjaajan opas Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikköön		
Koulutusohjelma Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Opinto-ohjaajan koulutus.		
Työn ohjaaja(t) LOUHI-JAUHAINEN, Marjaana		
Toimeksiantaja(t) Lapin ammattiopisto, Levi-Instituutti		
Tiivistelmä Ammatillisessa peruskoulutuksessa ohjauksella on merkittävä rooli. Monet yksittäiset oppilaitokset ovat viime vuosina yhdistyneet yhdeksi suureksi oppilaitokseksi ja järjestäjätason opetussuunnitelmat ovat sen myötä käytännössä muuttuneet yhteisiksi. Tämä asetelma tuo uuden näkökulman ja erilaisia pohdintoja oppilaitosten ohjaukseen. Lisäksi ammatillisen osaamisen näyttöjen käyttöönotto, nivelvaiheiden ohjauspalvelujen kehittäminen, moniammatillisen yhteistyön lisääntyminen, opiskelijoiden työelämäyhteistyön kasvu sekä lisääntyvä opetuksen yksilöllistäminen ja valintojen runsaus edellyttävät toimivia ohjauspalveluja. Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikön toimeksiantamana kehittämishankkeena laadittiin ”Ryhmänohjaajan opas Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikköön”. Hankkeen tarkoituksena oli helpottaa ja yhdenmukaistaa opiskelijan ohjausta Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikössä. Lähtökohtana tälle hankkeelle oli ryhmänohjaajan työnkuvan selkiyttäminen ja käytännön työkalujen saaminen jokapäiväiseen ohjaustyöhön. Ryhmänohjaajan oppaan materiaali kerättiin lukuvuoden 2006- 2007 aikana. Levi-Instituutin ryhmänohjaajia haastateltiin keväällä 2007 ja heidän tarpeidensa pohjalta koottiin oppaan sisältö. Opas sisältää erilaista ohjaukseen liittyvää materiaalia, joka auttaa ryhmänohjaajia heidän jokapäiväisessä ohjaustyössään. Oppaan rakenne muodostui pääosin opiskelijan opintopolun vaiheiden mukaan: ryhmänohjaus opintojen alussa, opintojen aikana ja opintojen päättövaiheessa. Opas esiteltiin Levi-Instituutin ryhmänohjaajille marraskuussa 2007 ja se otettiin käyttöön tammikuussa 2008. Materiaali annettiin paperiversion ohella myös sähköisessä muodossa muistitikulla, jolloin ryhmänohjaajilla on mahdollisuus muokata materiaalia henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Opas toimii ensisijaisesti työkaluna ryhmänohjausta hoidettaessa, mutta sitä voi myös hyödyntää uusien ryhmänohjaajien opastamisessa.		
Avainsanat (asiasanat) ammatillinen oppilaitos, opinto-ohjaus, ryhmänohjaus, ryhmänohjaaja		
Muut tiedot Liitteenä oleva ”Ryhmänohjaajan opas Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikköön” ei ole sähköisessä muodossa		

Author(s) SIVONEN, Pia	Type of Publication Development Project Report	
	Pages 18	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title The guide to group advising for Lapland Vocational College, unit of Levi Institute		
Degree Programme Teacher Education College. Vocational Study Counsellor Education.		
Tutor(s) LOUHI-JAUHAINEN, Marjaana		
Assigned by Lapland Vocational College, Levi-Institute		
Abstract <p>Guidance counselling has a significant role in vocational education. In recent years many private educational establishments have merged and become one larger unit. In accordance with this change the study plans on the organisational level have also become co-ordinated. The new situation brings a new point of view as well as different considerations to the concept of guidance counselling at different vocational colleges. In addition to the above-mentioned, displays of vocational skills, development of guidance services at different levels, increase in multi-vocational co-operation and increase in co-operation between students and business enterprises as well as increase in the individualisation of teaching and the abundance of choices call for well-functioning guidance counselling services.</p> <p>As assigned by Lapland Vocational College, unit of Levi Institute, a development project called ‘Guide to group advising for Lapland Vocational College, unit of Levi Institute’ was compiled. The aim for this project was to facilitate and standardise guidance counselling at Lapland Vocational College, at Levi Institute. The starting point for this project was to clarify the responsibilities of a group adviser and present practical tools for the everyday guidance situations.</p> <p>The material for the guide to group advising was gathered during the academic year of 2006-2007. Group advisors at Levi Institute were interviewed in the spring of 2007 and the contents of the guide were compiled in accordance to their needs and requirements. The guide includes different types of material in regard to guidance that will help the advisers in their everyday work. The structure of the guide is similar to the structure of one’s studies; group advising at the beginning of the studies, during the studies and at the end of the studies.</p> <p>The guide was presented to the group advisers at Levi Institute in November 2007 and it was implemented in January 2008. The material was given in both paper and electronic form on a memory stick, so the group advisers would have the opportunity to revise the material if their personal needs so dictated. The primary purpose of the guide is to be a tool in group advising, but it can also be utilised when instructing new group advisers.</p>		
Keywords vocational school, guidance counselling, group advising, group adviser		
Miscellaneous Supplements, “The guide to group advising for Lapland Vocational College, unit of Levi Institute” and a memory stick are not published in electronic form.		

SISÄLTÖ

1 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARKOITUS.....	2
1.1 Hankkeen tausta ja lähtökohdat.....	2
1.2 Hankkeen tavoite.....	4
1.3 Hankkeen kohderyhmä ja kohteen esittely.....	4
2 RYHMÄNOHJAUS AMMATILLISESSA OPPILAITOKSESSA..	7
2.1 Ohjaus ammatillisen toisen asteen opetussuunnitelmassa.....	7
2.2 Ryhmänohjaus ohjausjärjestelmän osana Levi-Instituutissa.....	8
2.3 Ryhmänohjaajan rooli opintopolun eri vaiheissa.....	9
2.3.1 Opintojen alkuvaiheessa.....	10
2.3.2 Opintojen aikana.....	11
2.3.3 Opintojen loppuvaiheessa.....	11
3 RYHMÄNOHJAAJAN OPPAAN LAATIMINEN.....	13
3.1 Hankkeen etenemisprosessi.....	13
3.2 Ryhmänohjaajan oppaan rakentuminen.....	14
3.3 Hankkeen etenemisprosessin ja Ryhmänohjaajan oppaan arviointi....	15
4 POHDINTA.....	16
LÄHTEET.....	18

Liite 1 Ryhmänohjaajan opas Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikköön

Liite 2 Ryhmänohjaajan opas, muistitikku

1 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARKOITUS

1.1 Hankkeen tausta ja lähtökohdat

Ohjaustyö on ollut viime vuosina muutoksessa kaikissa oppilaitoksissa. Ohjauksen tarve on lisääntynyt valinnaisuuden kasvamisen myötä ja samalla myös opiskelijahuollollisten toimenpiteiden ja erityisen tuen tarve on lasten ja nuorten keskuudessa lisääntynyt. Opetusministeriön (2004) Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 painotetaan opetus- ja oppimisympäristön kehittämistä siten, että koulussa voidaan luoda perusta elinikäiselle oppimiselle ja persoonallisuuden kasvulle. Kehittämissuunnitelmassa korostetaan myös, että tuki- ja ohjauspalveluja on oltava saatavilla riittävästi. Monien ajankohtaisten kehittämishankkeiden tavoitteena on syrjäytymisen ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen. Ammatillisen koulutuksen keskeyttämistä vähennetään opinto-ohjauksella, tuki- ja erityisopetuksella sekä käyttämällä työelämäläheisiä opiskelumuotoja erityisesti keskeyttämisvaarassa olevien opiskelijoiden kohdalla.

Ohjaustoiminnan päämääränä on tukea koulutuksesta työelämään siirtymistä sekä tarjota ohjaus- ja neuvontapalveluja koulutuksessa ja työelämässä oleville lapsille, nuorille ja aikuisille. Elinikäisellä ohjauksella parannetaan myös koulutuksen työllistävyttä sekä opintopolkujen sujuvuutta ja siten ehkäistään syrjäytymistä. Elinikäisen oppimisen edistäminen on myös yksi Euroopan unionin Koulutus 2010-ohjelman tavoitteista. (Opetusministeriö 2007, 10.)

Opetushallitus käynnisti vuonna 2003 vuoden 2007 loppuun kestävästi oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen, jonka tavoitteena oli mm. alueellisen ja seutukunnallisen eri hallinnonalojen välisen moniammatillisen yhteistyön edistäminen. Pääpaino oli ennaltaehkäisevällä toiminnalla, jotta varhainen tunnistaminen ja puuttuminen toteutuisivat ja opintojen keskeyttämiset vähenisivät. Tähän liittyivät myös tärkeänä osana opintopolun nivelvaiheiden ohjaus ja seurantajärjestelmät. Hankkeen yhtenä tavoitteena oli lisäksi parantaa erilaisten koulutuksen järjestäjien valmiuksia vastata opiskelijoiden lisääntyvään ohjaustarpeeseen. (Karjalainen & Kasurinen 2006, 20.)

Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanke toteutettiin seutukunnallisina projekteina. Yli puolissa (63 %) hankkeista oli kehittämisen kohteena ammatillisen koulutuksen ohjaustoiminta, mikä oli joillakin alueilla nyt erittäin ajankohtaista, koska on muodostettu uusia ammatillisen koulutuksen koulutuskuntayhtymiä. (Karjalainen & Kasurinen 2006, 93–95.)

Ammatillisessa peruskoulutuksessa ohjauksella on merkittävä rooli. Monet yksittäiset oppilaitokset ovat viime vuosina yhdistyneet yhdeksi suureksi oppilaitokseksi ja järjestäjätason opetussuunnitelmat ovat sen myötä käytännössä muuttuneet yhteisiksi. Tämä asetelma tuo uuden näkökulman ja erilaisia pohdintoja myös oppilaitosten ohjaukseen. Lisäksi ammatillisen osaamisen näyttöjen käyttöönotto, nivelvaiheiden ohjauspalvelujen kehittäminen, moniammatillisen yhteistyön lisääntyminen, opiskelijoiden työelämäyhteistyön kasvu sekä lisääntyvä opetuksen yksilöllistäminen ja valintojen runsaus edellyttävät toimivia ohjauspalveluja.

Toisella asteella opinto-ohjaajat työskentelevät usein ohjaajina opettajan toimensa ohessa. Opettajien ja ryhmänohjaajien oikea-aikainen ohjauksellinen tuki opiskelijoille on koko ohjausprosessin ydin. Ryhmänohjaajan rooli opiskelijoiden ohjauksessa korostuu voimakkaasti, koska hän on lähin ihminen kouluyhteisössä, joka tietää ja tuntee oman ryhmänsä opiskelijat. Ryhmänohjaaja on keskeisessä asemassa, kun rakennetaan luottamuksellista suhdetta opiskelijaan.

Tämän kehittämishankkeena laaditun ryhmänohjaajan oppaan tarkoituksena on helpottaa opiskelijan ohjausta Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikössä. Lähtökohtana tälle hankkeelle oli ryhmänohjaajan työnkuvan selkiyttäminen ja käytännön työkalujen saaminen jokapäiväiseen ohjaustyöhön. Levi-Instituutissa ryhmänohjaajina toimivat henkilöt ovat taustoiltaan hyvin erilaisia opetusalan ammattilaisia ja moni heistä toivoi tämän hankkeen kautta saavansa erilaisia vinkkejä mm. opiskelijoiden ryhmäyttämiseen ja ryhmänohjaustuntien pitämiseen. Lähtökohtana kaikelle tälle pidettiin yhtenäisiä toimintatapoja talon sisällä. Silloin varmistettaisiin, että kaikki opiskelijat saisivat tasarvoisen ohjauksen ja tiedonkulun. Kaikella tällä ohjauksella on myös suora-

nainen vaikutus opiskelijoiden viihtyvyyteen oppilaitoksessa ja sitä kautta keskeyttämisten väheneminen.

1.2 Hankkeen tavoite

Tämän kehittämishankkeena laaditun ”Ryhmänohjaajan oppaan” tavoitteena oli parantaa Levi-Instituutin ohjausta; ehkäistä opiskelijoiden keskeyttämistä sekä mahdollistaa opiskelijoiden yksilöllinen ja monipuolinen ohjaus siten, että he viihtyvät koulussa ja valmistuvat ohjeaikataulussa. Hankkeen konkreettisenä tavoitteena oli luoda yksiin kansiin koottu opas, jonka avulla ryhmänohjaustyö helpottuisi ja yhtenäistyisi oppilaitoksen sisällä. Levi-Instituutin liityttyä vuoden 2006 tammikuussa perustettuun Lapin ammattiopistoon tuli käyttöön paljon uusia lomakkeita, joita jokaisen yksikön tuli yhtenäisen ammattiopiston ilmeen vuoksi käyttää. Tämä aiheutti monille ryhmänohjaajille ongelmia, koska lomakkeita ei löytynyt helposti Lapin ammattiopiston verkkosivuilta silloin, kun niitä olisi tarvinnut. Siitä syntyi tarve koota ne kaikki ryhmänohjaajan tarvitsemat lomakkeet yksiin kansiin.

1.3 Hankkeen kohderyhmä ja kohteen esittely

Hankkeen toimeksiantajana oli Lapin ammattiopiston, Levi-Instituutin yksikkö ja kohderyhmänä sen opiskelijat sekä ryhmänohjaajat, joiden käyttöön tämä kehittämishankkeena tehty ”Ryhmänohjaajan opas” on laadittu.

Lapin ammattiopisto on Rovaniemen koulutuskuntayhtymän ylläpitämä ammatillinen oppilaitos. Ammattiopistossa on vuosittain n. 7000 opiskelijaa. Heistä n. 3000 on ammatillisessa peruskoulutuksessa olevia nuoria. Loput ovat pääasiassa ammatilliseen tutkintoon valmistavassa koulutuksessa ja ammatillisessa lisäkoulutuksessa olevia aikuisia. Ammatillisessa peruskoulutuksessa olevista nuorista n. 14 % on samanaikaisesti lukiokoulutuksessa ja tavoittelee myös lukion päättötodistusta ja ylioppilastutkintoa. Lapin ammattiopistossa aloitti myös syksyllä 2006 ammattikymppiluokka; a10:llä tutustutaan erilaisiin ammatteihin sekä kehitetään opiskelu- ja elämäntaitoja. Lapin ammat-

tiopistolla on toimipisteitä Rovaniemen lisäksi myös Kittilässä, Sodankylässä ja Ranualla.

Levi-Instituutti on Lapin ammattiopiston matkailualan erityisyksikkö Kittilässä. Oppilaitos on perustettu vuonna 1999 ja vuoden 2006 tammikuusta se on kuulunut osana Lapin ammattiopistoon. Levi-Instituutissa annetaan matkailualan sekä hotelli – ja ravintola-alan koulutusta erilaisten yritysten monipuolisiin tehtäviin. Matkailualalla on Lapissa kova noste, jo pelkästään Levin alue kasvaa jatkuvasti erittäin voimakkaasti ja alalle syntyy uusia työpaikkoja ennätystahdilla. Opiskelijoita Levi-Instituutissa on tällä hetkellä noin 200, aikuisopiskelijat mukaan lukien.

Oppilaitos on alansa edelläkävijä joustavan ja yksilöllisen kurssimuotoisen opetuksen, monimuoto- ja verkko-opetuksen sekä kansainvälistymisen saroilta. Edelläkävijyys perustuu laajoihin yritys- ja oppilaitosverkostoihin, erikoistumiseen ja henkilöstön jatkuvaan kehittämiseen.

Vuoden 2003 syksyllä Levi-Instituutissa siirryttiin kokeiluluontoisesti kurssimuotoiseen opiskeluun. Malli on nyt vakiintunut ja todettu toimivaksi. Uudistuksen myötä opiskeluajat ovat joidenkin osalta lyhentyneet. Kurssimuotoisessa opiskelussa kaikille opiskelijoille tehdään henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat. Vuosi jakaantuu neljään jaksoon. Opiskelija kokoaa jakson oppiaineista ryhmänohjaajan avustuksella oman lukujärjestyksen. Osan aineista voi suorittaa verkossa tai tenttiä. Peruskoulusta tulevilla nuorilla on kuitenkin ensimmäisen vuoden ja osittain toisenkin vuoden opinnot koottu kiinteäksi lukujärjestykseksi. Valmistumistaan voi nopeuttaa ottamalla jo alkuvaiheessa valinnaisia opintoja verkosta.

Vaihtelua matkailualan opiskeluun tuo oppimisympäristöjen muuttuminen. Verkon hyödyntäminen on mahdollistanut monimuotoisen ja itsenäisen opiskelun. Levi-Instituutti on mukana valtakunnallisissa verkko-opetuksen hankkeissa ja myös Lapissa kehittämässä verkko-opintoja ja -oppimisympäristöjä yhdessä muiden alueen oppilaitosten kanssa. Toiminnallisina viikkokokouksina suoritetaan mm. ohjelmopalvelujen, luontoruokailun, yritystalouden ja kielten opintoja. Opiskelu tapahtuu usein oppilaitoksen ulkopuolella, yrityksissä tai luonnossa.

Levi-Instituutin tärkeitä kumppaneita opetustyössä ovat Tunturi-Lapin ja Levin alueen yritykset. Työelämän tarpeet ovat koko opetustoiminnan lähtökohta. Alueen yrityksistä on myös helppo saada työssäoppimipaikkoja. Työssäoppimisella on keskeinen merkitys opiskelijoiden ammattitaidon kehittymisen ja työpaikan saamisen kannalta. Myös nuorten näytöt korostavat hyvien työelämäyhteyksien ja pätevien työpaikkaohjaajien merkitystä.

2 RYHMÄNOHJAUS AMMATILISESSA OPPILAITOKSESSA

2.1 Ohjaus ammatillisen toisen asteen opetussuunnitelmassa

Ammatillisella toisella asteella opinto-ohjausta ohjaavat laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta (L630/98) sekä alakohtaiset opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet.

”Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään ja suunnitella opintonsa ja sitoutua opiskeluun, jolloin hänen on tiedettävä tutkintoon sisältyvät opinnot ja valinnaisuus. Opiskelijan on osattava seurata opintosuoritustensa kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnitellulle. Hänen tulee osata hakea tukea mahdollisissa opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa sekä työtä tai opiskelupaikkaa myös ulkomailta (Opetushallitus 2000, 67).

Opinto-ohjausta tulee sisältyä tutkintoon vähintään 1,5 opintoviikkoa. Lisäksi jokaisella opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta opintojensa ohella riittävästi. Oppilaitoksen tulee huolehtia erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksesta, joilla on opiskeluvaikeuksia, poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.” (Opetushallitus 2000, 67).

Opinto-ohjauksen tavoitteita tukevat osa-alueet ovat:

- *opiskelijan kasvun ja kehityksen ohjaus*
- *opiskelijan opiskelutaitojen ja opiskelun ohjaus*
- *opiskelijan ammatillisen suuntautumisen ohjaus*
- *jatko-opintoihin ohjaus*
- *opiskelijan itseohjautuvuuden ohjaus.*

Opiskelijan edun näkökulmasta edellä mainittujen ohjauksen osa-alueiden tunnistaminen on keskeistä. Niiden hallinta edellyttää opiskelijan tiedonhankinnan, tiedon käytön hallinnan sekä viestinnällisten, kommunikatiivisten ja

sosiaalisten valmiuksien kehittämistä. Opiskelijan kokema ohjauksen vaikuttavuus liittyy näihin osa-alueisiin. Opiskelijan tulevaisuus, ammatillinen suuntautuminen, jatko-opintojen suunnittelutaidot ja hyvä elämä ovat ohjauksen tuloksia. Opiskelijan näkökulmasta opinto-ohjauksella on selkeä tavoite: opiskelija pystyy hyödyntämään saamaansa opinto-ohjausta saavuttaakseen edellä mainitut koulutuksen yleiset kasvatus- ja opetustavoitteet sekä opintojen aikana että tulevaisuudessa. Yhteiskunnallisesti tärkeitä opinto-ohjauksen osa-alueita ovat lisäksi opinto-ohjauksen saatavuuden ja riittävyuden turvaaminen, opinto-ohjaus koulutuksen siirtymävaiheissa, syrjäytymisen ennaltaehkäisy sekä ohjauksen tuloksellisuus. (Opinto-ohjauksen järjestämissuunnitelma 2004, 4.)

Opetussuunnitelman perusteissa sanotaan, että koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen, mutta päävastuu sen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. Ohjaustoimintaa kuvaavissa suunnitelmissa tulisi kuitenkin näkyä oppilaitoksen sisäinen työnjako sekä moniammatillisen, eri hallinnonalojen välisen ja työelämän sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja toimintatavat (Opetushallitus 2000, 76.)

2.2 Ryhmäohjaus ohjausjärjestelmän osana Levi-Instituutissa

Levi-Instituutissa jokaisella ryhmällä on oma ryhmäohjaaja, joka ohjaa heitä koko koulutuksen ajan kaikissa opintoihin liittyvissä asioissa. Varsinaista opinto-ohjaajaa ei tällä hetkellä ole, joten ohjauksen pääpaino on ryhmäohjaajilla. Näistä ryhmäohjaajista on valittu yksi, jonka vastuulla on kahden tutkinnon opiskelijoiden ohjaus, nivelvaiheen yhteistyö yläkouluille ja oppilaitoksen markkinointiin osallistuminen yhdessä rehtorin kanssa. Muuten kaikesta opiskelijoiden ohjauksesta vastaavat jokaiselle ryhmälle nimetyt ryhmäohjaajat.

Levi-Instituutti on pieni yksikkö, joten lähes jokaiselle aineenopettajalle tulee jossakin vaiheessa tehtäväksi myös ryhmäohjaus. Ryhmäohjaajat ovat tähän saakka tehneet ohjaustyötä omien toimintatapojensa mukaisesti. Tämän kehittämishankkeen yhtenä tavoitteena oli yhtenäistää näitä käytäntöjä, että

opiskelijat saisivat mahdollisimman tasapuolista ja – laatuista ohjausta. Opinto-ohjaajan puuttuessa ryhmänohjaajat ovat kokeneet varsinkin jatko-opintoihin ohjauksen puutteelliseksi ja vaikeaksi.

2.3 Ryhmänohjaajan rooli opintopolun eri vaiheissa

Lerkkanen (2002, 49) toteaa ohjaustarpeen olevan ajankohtainen keskustelun aihe ja tutkimuksissakin on todettu ohjaustarpeen lisääntyneen samalla, kun opiskelijoiden valinnanmahdollisuudet ovat kasvaneet, koulutustarjonta ja – väylät ovat monimuotoistuneet ja yksilölliset opiskelusuunnitelmat lisääntyneet. Ohjauksen toteuttamisen lähtökohtana on opintopolun käsite, jonka mukaan opiskelijoilla on erilaiset ohjaustarpeet opintojensa eri vaiheissa. Kasurinen (2004, 48–50) korostaakin opiskelijan näkökulman huomioimista, kun suunnitellaan opintopolun rakentamista; minkälaisia valinnanmahdollisuuksia opiskelijalla on ja kuinka yksilöllisesti hän voi rakentaa opintopolkuaan. Suunnittelun lähtökohtana tulisi miettiä, minkälaisia ohjauksellisia tarpeita opiskelijoilla voi opintojen kuluessa olla. Erilaisilla opetusjärjestelyillä voidaan mahdollistaa erilaisten ohjausmenetelmien käyttö ja ohjaustyöhön osallistuvan henkilöstön toiminta.

Levi-Instituutti oli mukana valtakunnallisessa oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeessa vuosina 2003–2007. Opiskelijan ohjauksen käytännön työn pohjaksi on seudullisessa kehittämishankkeessa kuvattu opiskelijan psykososiaalisen tuen, oppimisen ja opiskelun ohjauksen sekä ammatillisen ohjauksen tavoitteet, menetelmät ja sisältö ja sovittu yhdessä eri toimijoiden tehtävät ja vastuut.

Hankkeen aikana tehdyssä mallinnustyössä on kuvattu ohjauksen keskeisten toimijoiden rooli ja tehtävät opiskelijan opintopolun eri vaiheissa: ohjaus ennen opintoja, ohjaus hakuvaiheessa, ohjaus opintojen alkuvaiheessa, ohjaus opintojen aikana ja ohjaus opintojen loppuvaiheessa. Mukana mallin tuottamisessa ovat olleet Lapin ammattiopisto, Rovaniemen kaupunki, Ranua, Kittilä ja Enontekiö. Mallinnustyö löytyy osoitteesta www.lao.fi/ohjausmalli.

2.3.1 Opintojen alkuvaiheessa

Opintojen aloitusvaiheen ohjauksella pyritään luomaan yleiskuva opiskeluympäristöstä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Tämän vaiheen ensisijainen tehtävä on henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinta. (Lerkkanen 2002, 50.) Opintojen aloitusvaiheessa tulee kiinnittää erityistä huomiota myös opiskelijoiden ryhmäyttämiseen. Tämä edellyttää ajan varaamista erilaisiin yhteistoiminnallisiin työtapoihin ja tutustumiseen. Tällöin opiskelijan kiinnittymistä työyhteisöön ja omaan ryhmäänsä voidaan edistää esimerkiksi järjestämällä toimintapäiviä, jolloin muun toiminnan lomassa voidaan käydä yhdessä läpi aloitusvaiheen ohjaukseen sijoitettuja asiakokonaisuuksia. Ryhmäyttämällä on suuri vaikutus keskeyttämisten vähenemiseen.

Aloitusvaiheen opiskelijahaastatteluissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että opiskelijalla herää luottamus koulun tarjoamaan tukeen ja ohjaukseen. Uudet opettajat ja ryhmänohjaajat on perehdytettävä huolellisesti haastattelutilanteeseen valmistautumiseen. Tulohaastattelu on myös siinä mielessä tärkeä tilanne ryhmänohjaajalle, että silloin hän tutustuu opiskelijaan, hänen elämäntilanteeseensa ja toiveisiinsa paremmin kuin ryhmätilanteessa.

Järjestelmällinen koulutusalaan ja ammattiin tutustuminen aloitetaan heti opintojen alussa. Opintojen jatkuessa seuraavina vuosina on tärkeää, että HOPS- ja HOJKS-päivitykset tehdään aina lukuvuoden alussa. Tässä vaiheessa käydään opiskelijan kanssa huolellisesti läpi myös suorittamattomat opinnot ja mahdollisten heikkojen arvosanojen vaikutus jatko-opintokelpoisuuteen. Ryhmänohjaajan vaihtuessa tulee kiinnittää erityinen huomio tiedonsiirtoon. Uuden ohjaajan tulee myös aina suorittaa opiskelijoille henkilökohtainen haastattelu (vrt. aloitusvaihe).

Heti opintojen alkuvaiheessa on myös tärkeää olla yhteydessä opiskelijan kotiin. Ryhmänohjaaja voi mm. järjestää yhdessä muiden aloittavien luokkien ryhmänohjaajien kanssa kotiväenillan, jossa käydään läpi opiskelua ammatillisessa oppilaitoksessa ja esitellään henkilökuntaa sekä oppilaitoksen tiloja.

2.3.2 Opintojen aikana

Opintojen aikana ohjaustarpeet vaihtelevat yksilöllisesti vielä aiempia opintopolun vaiheita enemmän. Opetuksellisen ohjaamisen tavoitteena on auttaa opiskelijaa kehittämään opiskeluun liittyviä työtapojaan sekä valitsemaan kykyjään vastaavia opintoja (Lerikkanen 2002, 50–51). Ryhmänohjaajalla on merkittävä rooli opiskelijoiden ohjauksessa. Monelle nuorelle kouluasteen vaihtuminen on jännittävä asia ja vastuun ottaminen omista opinnoista on vielä hieman vaikeaa. Ryhmänohjaaja on oppilaitoksessa se henkilö, jonka puoleen opiskelijat yleensä kääntyvät, kun heitä askarruttaa jokin asia. Juuri tämän takia ryhmänohjaajan tulee olla tavoitettavissa kaikkina koulupäivinä.

Ryhmänohjaaja antaa opintojen aikana sekä henkilökohtaista että pien- ja suurryhmäohjausta oman luokkansa opiskelijoille. Monipuolisen ohjauksen ansioista opiskelijoiden opinnot etenevät sujuvasti aikataulussa jokaisen yksilölliset tarpeet huomioiden.

Opintojen edetessä ohjauksen painopiste siirtyy jatko-opintoihin ohjaukseen ja työnhakuun liittyvien valmiuksien parantamiseen. Läpi opintojen kiinnitetään huomiota erilaisten valintojen tekemiseen (valinnaisaineet, suuntautumisopinnot mm.) sekä siihen, miten oletetut valinnat vaikuttavat tuleviin mahdollisuuksiin edetä uralla ja jatko-opinnoissa. Työssäoppimisen ja ammattiosaamisen näyttöjen ohjaus saa myös opintojen edetessä suurenevan huomion.

2.3.3 Opintojen loppuvaiheessa

Opintojen päättö- ja siirtymävaiheessa ohjaustarpeet kohdistuvat siirtymiseen työmarkkinoille tai seuraavaan oppimisympäristöön (Lerikkanen 2002, 51). Eri-tyishuomio kiinnittyy jatko-opintoihin ohjaukseen (ammattikorkeakoulut!) ja työllistymiseen sekä urasuunnitteluun ja oman ammatti-identiteetin vahvistamiseen. Tällöin tutustutaan erilaisiin ura- ja rekrytointipalveluihin. Huomiota kiinnitetään myös mahdollisuuksiin hakeutua kansainvälisiin jatko-opintoihin ja työpaikkoihin.

Ryhmänohjaajan tehtävänä on huolehtia opintojen loppuvaiheessa, että opiskelijalla on mahdollisuus valmistua aikataulun mukaisesti. Ryhmänohjaaja opastaa opiskelijaa tarvittaessa suorittamaan puuttuvat opinnot.

Opintojen päätyttyä oppilaitos seuraa opiskelijoidensa työllistymistä ja jatkaa tarvittaessa erilaisiin ura- ja rekrytointipalveluihin ohjausta. Ryhmänohjaaja tekee oman luokkansa opiskelijoista tilaston siitä, mihin he sijoittuvat ammatillisten opintojen jälkeen.

3 RYHMÄNOHJAAJAN OPPAAN LAATIMINEN

3.1 Hankkeen etenemisprosessi

Tämä kehittämishanke sai alkunsa syksyllä 2006, kun keskustelimme Levi-Instituutin henkilökunnan kanssa kahvipöydässä oppilaitoksen kehittämiseen liittyvistä asioista. Siinä yhteydessä moni ryhmänohjaaja sanoi kaipaavansa jonkinlaista opasta oman ohjaustyönsä tueksi. Moni koki haasteellisena Lapin ammattiopiston lomakkeiden runsaan määrän ja niiden vaikeaa saatavuutta tarpeen tullen verkkosivuilta. Heräsi ajatus kansiosta, johon kaikki ryhmänohjaajan tarvitsemat lomakkeet voitaisiin koota, josta niitä sitten tarvittaessa kopioitaisiin.

Keskusteluja aiheista jatkettiin vielä useiden viikkojen ajan ja samalla myös kysyin rehtorimme mielipidettä siitä, minkälaiselle kehittämishankkeelle oppilaitoksessa olisi tarvetta. Sekä rehtorin että ryhmänohjaajien kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen päädyin kehittämishankkeessani ”Ryhmänohjaajan oppaaseen”, koska sen koettiin olevan ohjauksellisesti ajankohtaisin kehittäminen kohde Levi-Instituutissa. Opas rajattiin koskemaan vain Levi-Instituutin yksikköä eikä koko Lapin ammattiopistoa, koska ryhmänohjaajat kaipasivat nimenomaan omaan yksikköön kuuluvaa ohjauksen työkalua.

Olin keväällä 2007 mukana työryhmässä, jossa työstettiin koko Lapin ammattiopistolle yhteinen opiskelijan opas. Tässä opiskelijan oppaassa on myös paljon tärkeää asiaa, jota ryhmänohjaaja käy heti opintojen alussa oman ryhmänsä kanssa läpi. Jätin tarkoituksella tästä kehittämishankkeenani tekemästä ”Ryhmänohjaajan oppaasta” ne aihealueet pois, mitä on käsitelty jo opiskelijan oppaassa. Lapin ammattiopiston yhteinen opiskelijan opas on liitteenä laatimassani ”Ryhmänohjaajan oppaassa”.

Suurena apuna koko hankeprosessin aikana oli Levi-Instituutin ryhmänohjaajien tuki. Ilman heidän ideoitaan olisi ollut hankala työstää heidän itsensä käyttöön tulevaa materiaalia. Oppaan kokoamiseen sain myös paljon vinkkejä opinto-ohjaajankoulutuksesta ja siellä olevilta kollegoiltani. Ryhmänohjaukses-

ta on olemassa myös paljon valmista, erilaisten hankkeiden yhteydessä tehtyä, julkista materiaalia, jota voi hyvin hyödyntää muokkaamalla sitä omaan käyttötarkoitukseen sopivaksi.

Esittelin laatimani ”Ryhmänohjaajan oppaan” Levi-Instituutin rehtorille, ryhmänohjaajille ja toimiston työntekijöille marraskuussa 2007. Tilaisuuden yhteydessä keskustelimme oppaan sisällöstä ja toivoin kuulijoilta vielä mahdollisia lisäyksiä, korjauksia, muutosehdotuksia jne. ”Ryhmänohjaajan opas” otettiin Levi-Instituutissa käyttöön tammikuussa 2008.

3.2 Ryhmänohjaajan oppaan rakentuminen

”Ryhmänohjaajan oppaan” materiaalin kerääminen tapahtui lukuvuoden 2006-2007 aikana. Haastattelin vapaamuotoisesti keskustellen Levi-Instituutin ryhmänohjaajia keväällä 2007 ja suurelta osin heidän tarpeidensa pohjalta rupeusin kokoamaan oppaan sisältöä. Toimin itse useamman vuoden sekä opinto-ohjaajana että ryhmänohjaajana, joten osa sisällöstä muotoutui omien ohjauskokemuksieni pohjalta. Olen myös osallistunut useisiin opinto-ohjauksen koulutuksiin sekä järjestäjänä että osallistujana, joten hyödynsin niistä saatuja materiaaleja myös tämän oppaan laatimisessa.

Opas sisältää erilaista ohjaukseen liittyvää materiaalia, joka auttaa ryhmänohjaajia heidän jokapäiväisessä ohjaustyössään. Oppaan rakenne muodostui pääosin opiskelijan opintopolun vaiheiden mukaan: ryhmänohjaus opintojen alussa, opintojen aikana ja opintojen päättövaiheessa. Jokaisen otsikon alle kirjoitin lyhyesti siihen liittyvää yleistä asiaa ja sivun loppuun laitoin aiheeseen liittyvää materiaalia tai linkkejä, joista jokainen ryhmänohjaaja voi itse käydä katsomassa, mitä materiaalia haluaa käyttää. Kansion loppuun on kerätty muovikelmuihin kaikki aihealueissa esiintyneet lomakkeet ym. liitteet, joista ryhmänohjaaja voi tarvittaessa kopioida tarvitsemansa kappaleet.

Oppaan perusrakenne on myös sähköisessä muodossa muistitikulla jokaisen ryhmänohjaajan omassa kansiossa. Sovimme marraskuun tapaamisen yhteydessä, että vähintään jokaisen lukuvuoden alussa jokainen ryhmänohjaaja

päivittää kansion tiedot ja tarkistaa, että lomakkeet ovat ajan tasalla. Muuten jokainen ryhmänohjaaja voi muokata opasta haluamallaan tavalla ja omaan persoonaansa sopivaksi. Tärkeintä kuitenkin on, että jokainen ryhmänohjaaja käsittelee oppaassa olevat asiat oman luokkansa kanssa, tyyli on vapaa.

3.3 Hankkeen etenemisprosessin ja ”Ryhmänohjaajan oppaan” arviointi

Tämän kehittämishankkeen aiheen löytäminen oli minulle loppujen lopuksi aika helppoa. Innostuin kovasti syksyllä 2006 tästä aiheesta ja aloin heti miettiä, mitä kaikkea sisällyttäisin oppaaseen. Sitten tuli monessa asiassa takapakkia ja arkityö vei mennessään, joten jouduin pistämään koko hankkeen pitkäksi aikaa syrjään.

Tiesin jo aika varhaisessa vaiheessa hankkeen aloittamista, etten itse ole enää syksyllä 2007 töissä Levi-Instituutissa. Hankkeen loppuun saattaminen oli ajoittain erittäin vaikeaa juuri tämän takia. Välimatka vaikeutti jonkin verran oppaan kokoamista, koska osa materiaalista olisi ollut helpommin saatavilla paikan päällä ja myös palautetta ryhmänohjaajilta olisin saanut helpommin koko ajan, kun työstin opasta.

Sain kuitenkin ryhmänohjaajilta palautetta sähköpostilla sen jälkeen, kun olin esitellyt oppaan Levi-Instituutissa. Saadun palautteen mukaan ryhmänohjaajat olivat kokonaisuutena tyytyväisiä ”Ryhmänohjaajan oppaaseen”. Palautteiden mukaan heidän toiveitaan ja ideoitaan oli kuunneltu, opas oli rakenteeltaan selkeä, linkkivinkit olivat hyviä ja opas tuli heille todelliseen tarpeeseen. Palautteista kävi myös ilmi, että monet asiat olivat heille jo entuudestaan tuttuja, mutta niitä oli vaikea hahmottaa kuuluvan ryhmänohjaajan työnkuvaan, joten yksiin kansiin koottu opas oli oikein tervetullut. Jatkossa vastaavalla idealla koottu kansio voisi palautteiden mukaan toimia esim. uusien työntekijöiden perehdyttämisessä oppilaitoksen käytäntöihin.

4 POHDINTA

Työelämässä tapahtuvat muutokset, kuten osaamisvaatimusten kasvaminen, työtehtävien ja tehtäväsisältöjen vaihtuvuuden lisääntyminen, toimenkuvien muuttuminen sekä erilaisten kehitystehtävien merkityksen kasvu asettavat haasteita ammatillisen koulutuksen ohjaukselle, laadulle ja tarjonnalle. Myös muut yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat koulutuksen järjestämiseen. Ikäluokat pienenevät ja oppilasmäärät vähenevät, mistä johtuen koulutuksen saatavuudella on suuri merkitys monille alueille. Ammatillisella toisella asteella tähän haasteeseen vastataan rakentamalla suurempia alueellisia koulutusyksiköitä. (Nykänen ym. 2007, 62–63.)

Kaikki nämä muutokset heijastuvat voimakkaasti opiskelijoille annettavaan ohjaukseen. Ohjausta antavien henkilöiden tulee olla tietoisia yhteiskunnan muutoksista ja työelämän vaatimuksista. Keskusteluissa on jo useamman vuoden ajan ollut syrjäytymisen ehkäisy, varhainen puuttuminen, opintojen keskeyttämisen ehkäisy sekä nivelvaiheen ohjauksen tärkeä rooli. Kaikki nämä teemat ovat myös vahvasti esillä ohjauksen kehittämishankkeissa ympäri Suomen. Hankkeiden avulla on saatu paljon hyviä käytänteitä levitykseen eri kouluasteille.

Kevään 2008 ohjauksellinen haaste on toisen asteen sähköinen yhteishaku ja ennen kaikkea tehokas jälkiohjaus niin, että koulutuspoliittiset tavoitteet nuorten siirtymisestä perusopetuksesta toiselle asteelle saavutettaisiin. Ohjaushenkilöiden rooli sekä lähettävissä että vastaanottavissa oppilaitoksissa on merkittävässä asemassa.

Sekä ryhmänohjaajien että muiden oppilaitoksessa ohjausta antavien henkilöiden koulutukseen tulisi jatkossa panostaa, koska kaikenlainen opiskelijasta välittäminen tulee olemaan tärkeää myös tulevaisuudessa. Tämä kehittämishankkeenä oli siinä mielessä erittäin ajankohtainen, että ryhmänohjauksen merkitys koko ajan muuttuvassa kouluuyhteisössä ja yhteiskunnassa korostuu entisestään. Opiskelijat tarvitsevat ympärilleen jotakin tuttua ja turvallista, kun kaikki muu ympärillä elää ja muuttuu. Monille opiskelijoille omasta luokasta tai

ryhmästä muodostuu koko opintojen ajaksi tärkeä tukipilari, mitä ilman opinnot saattaisivat pahimmassa tapauksessa jopa keskeytyä. Ryhmänohjaajalla on myös hyvin herkkä rooli pitää oma ryhmänsä kasassa koko koulutuksen ajan. Tämä vaatii ryhmänohjaajalta hyvää ihmistuntemusta ja tilanneherkkyyttä kohdata erilaisia opiskelijoita ja ryhmänohjaustuokioita.

Uskon siihen, että mikäli koulu tuntuu hyvältä paikalta opiskella ja tehdä työtä opiskelijalla ei ole mitään syytä keskeyttää opintojaan. Tämän vuoksi opiskelijan opintojen alkuvaiheen ohjaukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Suuri merkitys on mielestäni myös lukujärjestysten laadinnassa. Opintojen alkuun olisi hyvä sijoittaa sopivasti teoriaa ja käytäntöä, että mielenkiinto ammatillisiin opintoihin säilyy ja parhaassa tapauksessa jopa kasvaa. Positiiviset yllätykset uudessa opinahjossa ovat tärkeitä asioita, kun opiskelija pohtii ensimmäisten viikkojen aikana, onko hän oikealla alalla jne. Ryhmänohjaajan on hyvä muistaa, että omalta osaltaan hän on myös isossa roolissa opiskelijan alkutuntemuksien muodostumisessa.

Aini-Kristiina Jäppinen (Opetusministeriö 2007, 114–115) toteaa osuvasti, että *”On vain kaksi kestäväää perintöä, jotka kannattaa antaa nuorille: juuret ja siivet.”* Opiskelijat opintoihinsa sitouttava ja samalla tarpeetonta keskeyttämistä ehkäisevä oppilaitos toimii systemaattisesti ja sitkeästi vaikeistakin asioista oppien ja haasteisiin vastaten. Tällaisessa oppilaitoksessa ryhmänohjaukseen ja uusien opiskelijoiden perehdyttämiskäytäntöihin panostetaan.

Tämä kehittämishankkeena laatimani ”Ryhmänohjaajan opas Lapin ammattiotiston, Levi-Instituutin yksikköön” ja koko hankeprosessi oli minulle erittäin opettavainen taival ohjausmaailmassa. Opin paljon uusia asioita ohjauksesta luettuani lähdekirjallisuutta tehdessäni tätä työtä. Ohjaus on haastavaa ja mielenkiintoista työtä. Opiskelijat tarvitsevat ohjaajia ja niin myös ohjaaja opiskelijoita. Yhteistyössä ja -ymmärryksessä moni ohjauksellinen ongelma ratkeaa ja molemmat osapuolet voivat jatkaa hyvillä mielin kohti seuraavia tavoitteitaan.

LÄHTEET

Hätönen, H. 2006. Eläköön opetussuunnitelma II. Opas ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille. Opetushallitus.

Karjalainen, M. & Kasurinen, H. (toim.) 2006. Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen raportti. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslauseita 31. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kasurinen, H. (toim.) 2004. Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksissa. Opetushallitus.

Lapin ammattiopisto. 2007. Opintojen ohjauksen järjestäminen tutkintotavoitteisessa ammatillisessa koulutuksessa.

Lerikkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Nykänen, S., Karjalainen, M., Vuorinen, R., Pöyliö, L. 2007. Ohjauksen alueellisen verkoston kehittäminen – poikkihallinnollinen ja moniammatillinen yhteistyö voimavarana. CHANCES. Jyväskylä.

Opetushallitus. 2000. Matkailualan perustutkinto 2000. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet.

Opetusministeriö. 2007. Kiinni ammattiin – Ote opintoihin. Keskeyttämisen vähentäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetusministeriön julkaisuja 2007:27.

Opetusministeriö. 2004. Koulutus ja tutkimus 2003–2008. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Helsinki.

Opetusministeriö. 2007. Nuorten ohjauspalvelujen tehostaminen. Opinto-ohjauksen ja työhallinnon ohjauspalveluiden yhteistyöryhmä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:39.

Rovaniemen koulutuskuntayhtymä. 2004. Opinto-ohjauksen järjestämissuunnitelma. Opintojen ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa. Levi-Instituutti.